

Rajonų su didžiausiais savižudybių rodikliais Lietuvoje **pagalbos** **systemos veiksmingumo** tyrimo rezultatai

Parengė: dokt. Miglė Marcinkevičiūtė, 2021

VU Psichologijos institutas, Suicidologijos tyrimų centras

Tyrimas finansuojamas Valstybinio visuomenės sveikatos stiprinimo fondo lėšomis (Nr.: S-172/(1.78)SU-1732).

Tyrimo komanda

Tyrimo vadovas

doc. dr. Paulius Skruibis

Tyrėjai:

dr. Jurgita Rimkevičienė

dr. Said Dadašev

dokt. Dovilė Grigienė

dokt. Austėja Agnietė Čepulienė

dokt. Miglė Marcinkevičiūtė

Savanorės:

Greta Uržaitė

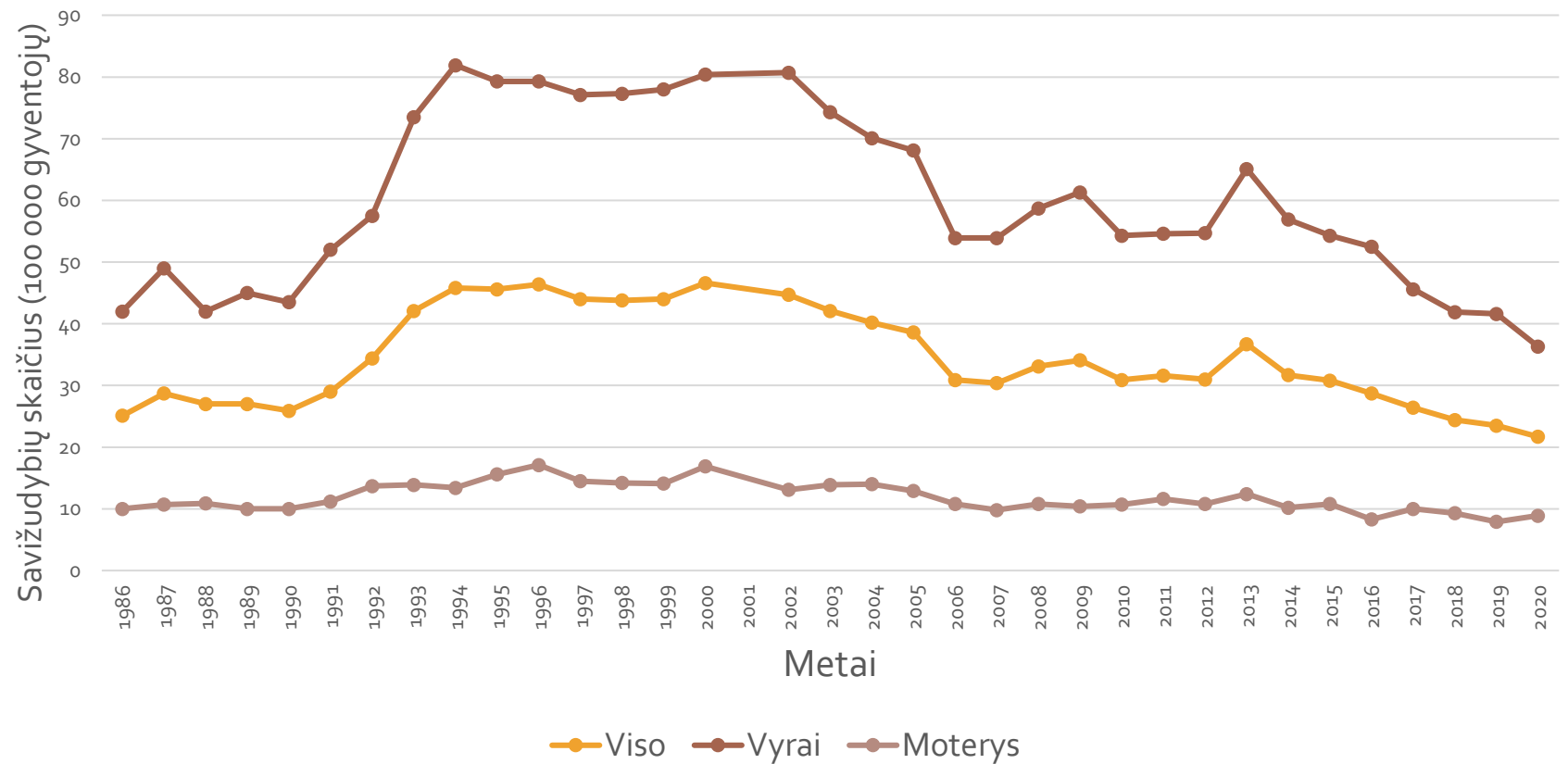
Ignė Umbrasaitė

Turinys

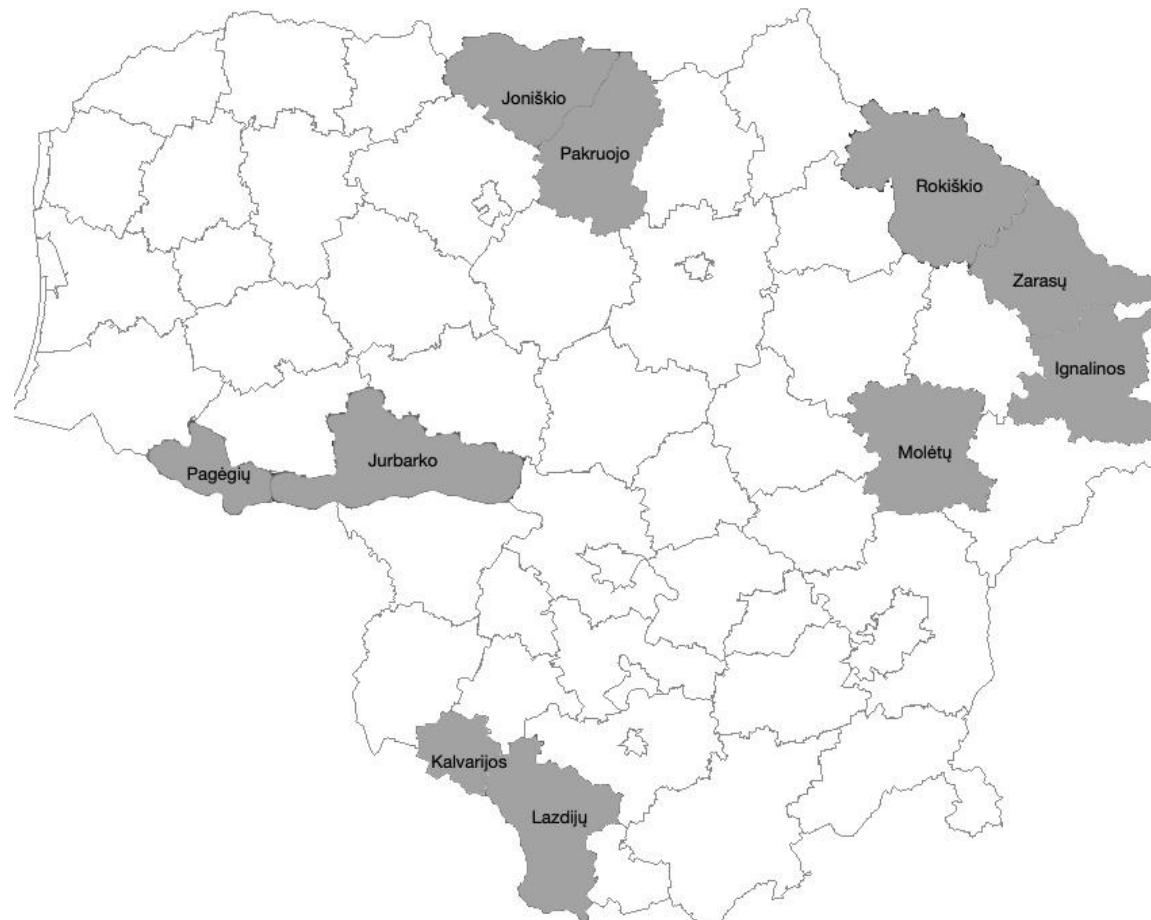
1. Tyrimo atsiradimo kontekstas
2. **Objektyvių rodiklių lygmuo:** sveikatos sistemoje kaupiamų duomenų analizė
3. **Vartininkų lygmuo:** savivaldybės specialistų pasirengimas reaguoti
4. **Psichikos sveikatos specialistų lygmuo:** pasirengimas teikti pagalbą
5. Rekomendacijos

Kontekstas: Savižudybių skaičius Lietuvoje

Vyrų ir moterų savižudybių rodiklių kaita Lietuvoje, (Higienos institutas, 2021)

2017 m.
aukščiausiais
savižudybių
rodikliais
pasižyminčios
savivaldybės

Tyrimo tikslas

Išanalizuoti pasirengimą reaguoti į savižudybės krizę dešimtyje Lietuvos savivaldybių, pasižyminčių aukščiausiais savižudybių rodikliais (2017m.), ir pateikti praktines rekomendacijas egzistuojančios sistemos tobulinimui.

Metodika

Objektyvių rodiklių lygmuo

- Savižudybių rodiklių kaita
- Nusižudžiusių asmenų kontaktai su sveikatos priežiūros sistema
- Psichosocialinių paslaugų prieinamumas
- Su savižudybe susijusių būklių dažnis

Higienos instituto, Valstybinės ligonių kasos, Privalomojo sveikatos draudimo informacinės sistemos duomenų analizė, 2021

Vartininkų lygmuo

- Nuostatos savižudybių prevencijos atžvilgiu
- Vartininkų pasirengimas reaguoti į savižudybės riziką
- Savijauta
- Sveikatos sistemos vertinimas

Nuostatų savižudybių prevencijos atžvilgiu skalė, Vartininkų elgesio skalė, PSO-5 geros savijautos klausimynas, Kopenhagos perdegimo klausimynas, Kiti klausimai apie savo vaidmens sveikatos sistemoje supratimą ir pasitenkinimą turimais resursais

Psichikos sveikatos specialistų lygmuo

- Patirtys dirbant su suicidiškais žmonėmis
- Sveikatos sistemos vertinimas
- Darbas COVID-19 pandemijos metu

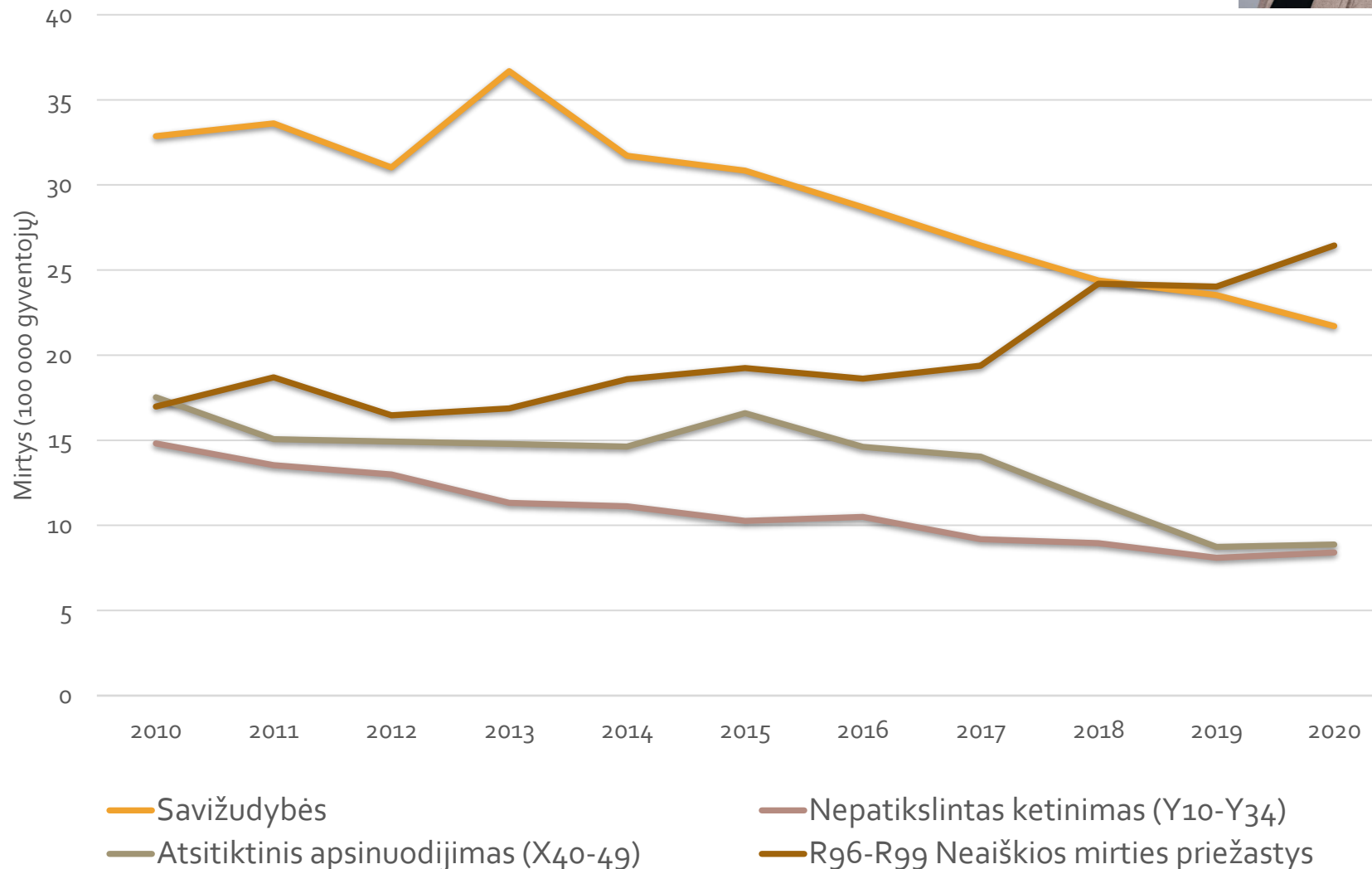
Pusiau struktūruoti interviu, Teminė analizė (Boyatzis, 1998)

Išvada: duomenų tikslumas išlieka opia problema

Savižudybių skaičiaus
Būklių susijusių su
savižudybės krizėmis
Psichologinės pagalbos
teikimo

Mirtys 100 tūkst. gyv. 2010-2020 pagal mirties priežastį

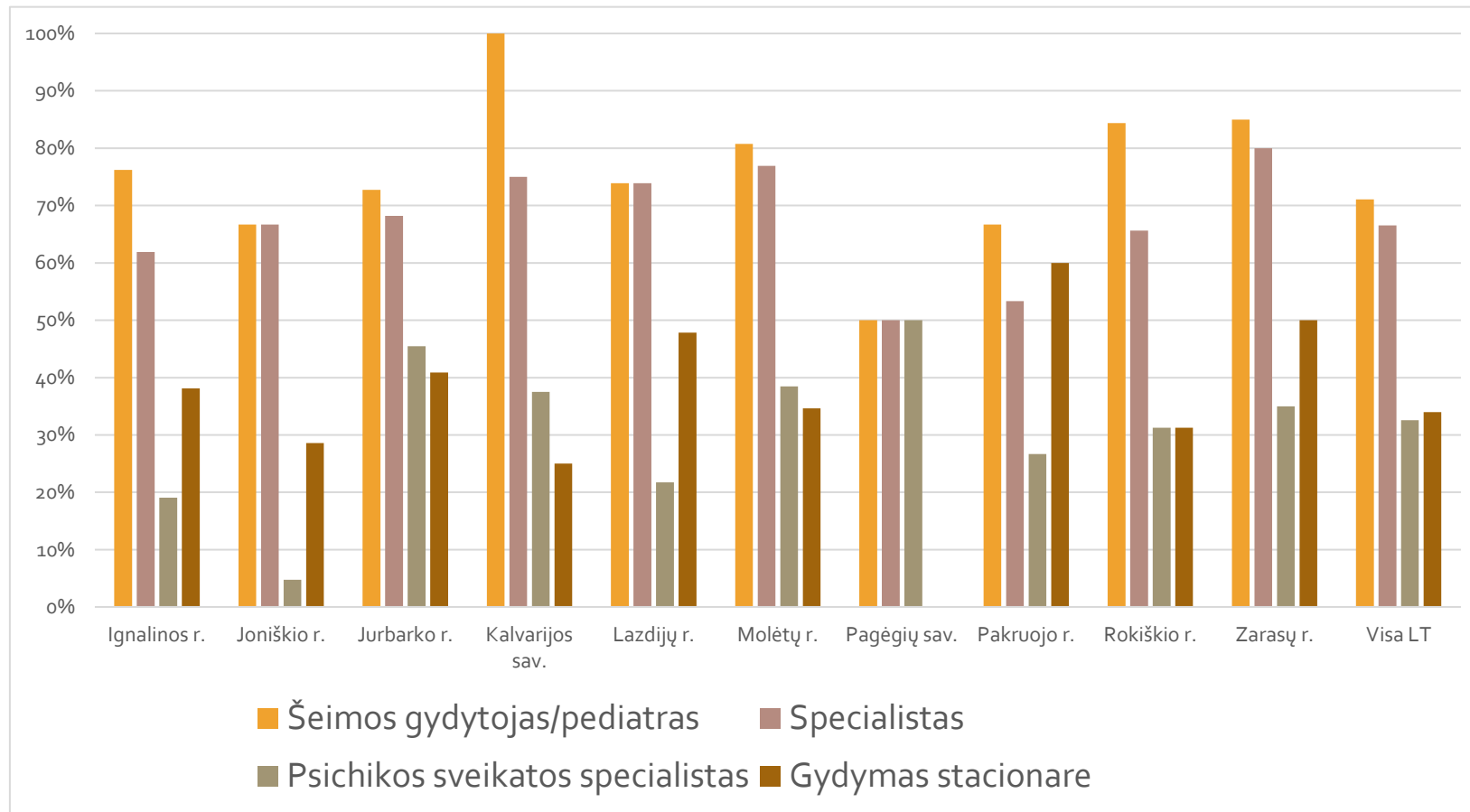

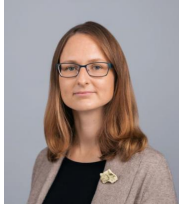

Išvada: menkai išvystyta pagalbos teikimo sistema

Savižudybės rizikos
pastabumas
Nukreipimas psichikos
sveikatos specialistui

Nusižudžusių žmonių dalis turėjusi kontaktą su sveikatos sistema **metai iki savižudybės**

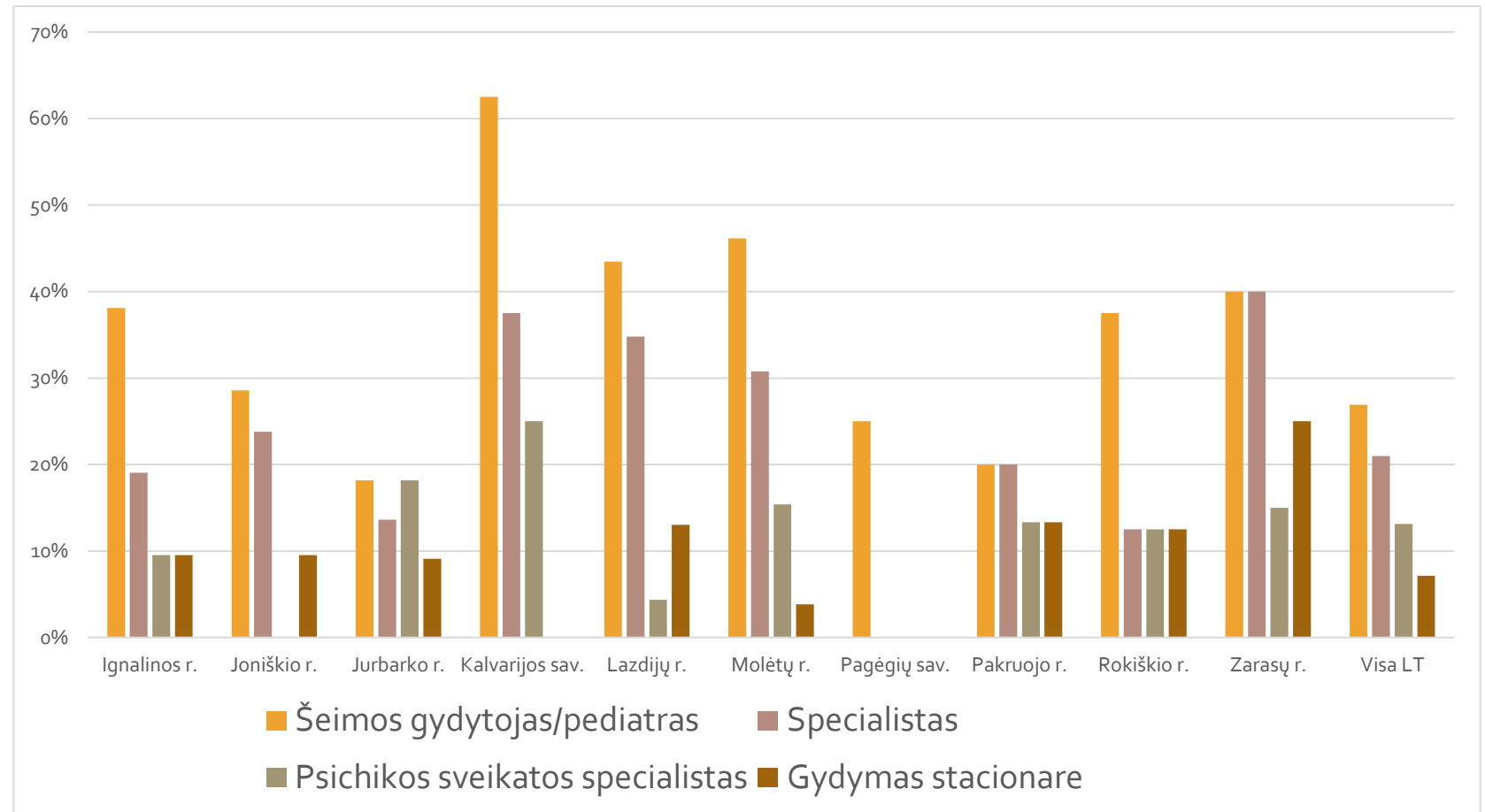

Išvada: menkai išvystyta pagalbos teikimo sistema

Savižudybės rizikos
pastabumas
Nukreipimas psichikos
sveikatos specialistui

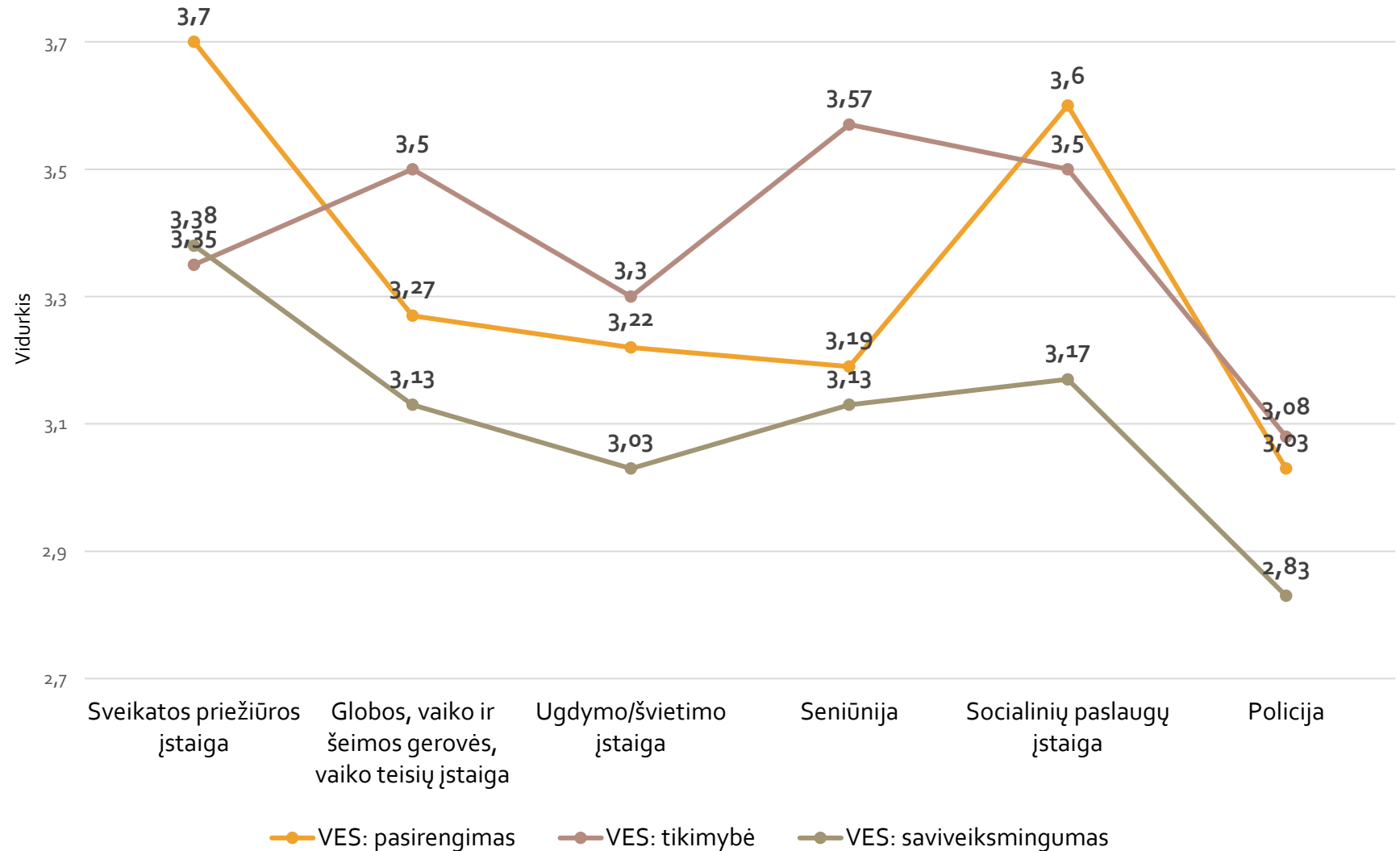
Nusižudžusių žmonių dalis turėjusi kontaktą su sveikatos sistema **mėnesis iki savižudybės**

Išvada:
 vartininkų grupė nėra homogeniška
 Specialistų vaidmenys ir poreikiai skiriasi

Pasirengimas teikti pagalbą skirtingose vartininkų grupėse

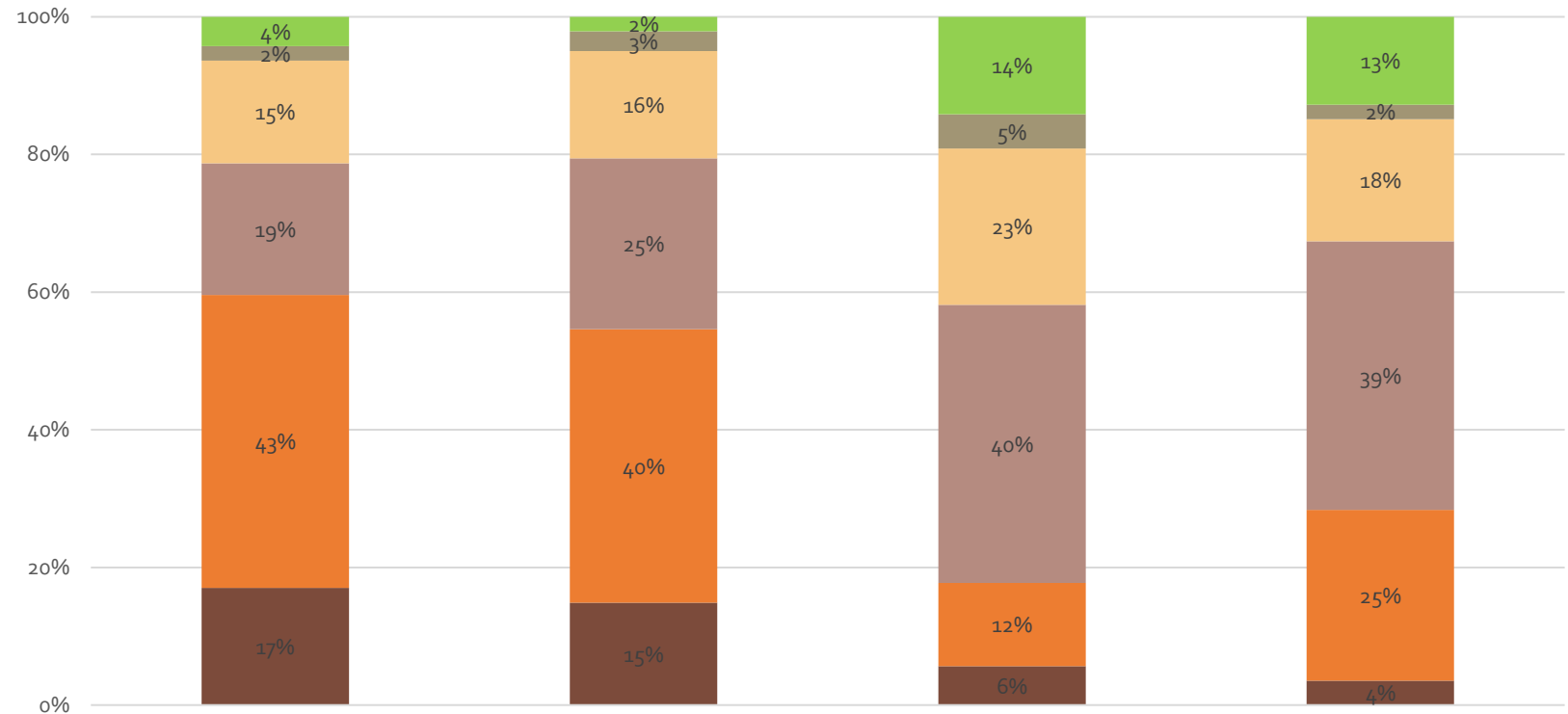

Išvada: savivaldybėse trūksta psichologinės pagalbos

Trūksta specialistų
Mažas prieinamumas

Psichologinės pagalbos savivaldybėje kokybė

■ Visiškai nesutinku
■ Sutinku

■ Nesutinku
■ Visiškai sutinku

■ Nei sutinku, nei nesutinku
■ Nežinau

Išvada: pagrindinė pagalba vyksta per santykio kūrimą

Įtraukimas į gydymą
Didesnis aktyvumas
Reikia daugiau laiko

„Ne visą laiką būna taip, kad tą pirmą valandą tu iškart randi kažkokią tai bendrą kalbą su tuo žmogum, su kuriuo tu bendrauji. {...} Va. Tai, jeigu yra artimieji ten ar kaip, tu prašai, kad jie tą žmogų pasaugotų ten, jį prižiūrėtų. O kad ryt arba poryt jau pas mane atvažiuotų. Aš ten, daleiskim, paskirsiu kažkiek tai kažkokių tai ten biškutį vaistukų, kad geriau pamiegotų žmogus, bet tuos vaistus duokit jam iš savo rankų, kad jis ne pats paimtų. Ir ten antras, trečias jau vizitas, ir žmogus atsiveria, ir tada jau su juo gali šnekėt atvirai.“

„aš kaip socialinis darbuotojas, tiesiog klausiu, - “gal turite kokių šiaip problemų, socialinių?” Gal žmogui nu reikia, gal jisai kokių klausimų turi, gal nedrįsta nueiti pas savo darbuotoją socialinį? Nu maža ką, tai pasiteirauju tiesiog taip vat, nu, pokalbio palaikymui.“

Emocinis kontekstas

Išvada:
specialistai
dirba
padidinto
streso
sąlygomis

Didelė perdegimo rizika
Didelė išėjimo iš darbo rizika

atsakomybė susitaikymas
atsitraukimas noras padėti kaltė
savikritika gailestis
reflektavimas sunkumas
baimė
pastangos padėti stresas
pyktis
vaidmens_supratimas bejėgiškumas
nerimas
liūdesys

Išvada: aiški valstybinė strategija – užnugaris specialistams

Valstybinė strategija
Algoritmai
Pagalbos teikimo
informacijos centras
Tarsavivaldybinės
supervizijos

„...čia irgi svajonė galbūt, kad labai viskas būtų nu tiesiog sukurtas toksai geras tinklas, ir žinotumėm kiekvienas kas ką darom, ar ne.“

„...tai truputį tvarkos elementas ir apsaugantis turbūt ir tą specialistą, ane, nu, kad vat vis tiek pagal tam tikrą algoritmą mes visi, mes visi bandome dirbti, ane, ir suteikti pagalbą, tai va čia man atrodo tas nu geras dalykas, ane.“

„Kur kreiptis irgi kaip ir nelabai žinai, nes tokios kaip ir atsakingos institucijos... nu gal tas [...] centras, bet ten irgi nuu vienais klausimais pasakys, kitais klausimais kažkur kitur pasiųs. Nu vat trūksta kažko vat tokio vat bendro“

Rekomendacijos

- 1. Duomenų rinkimo kokybės didinimas** (savižudybių skaičiaus, būklių susijusių su savižudybės krizėmis, psichologinės pagalbos teikimo).
- 2. Pagalbos teikimo sistemos plėtra**, pirmiausiai didinant savižudybės rizikos atpažinimą ir reagavimą sveikatos sistemoje (BPG ir specialistų tarpe). Taip pat didinant psichologinių/psichoterapinių paslaugų prieinamumą. Mažesnėms savivaldybės reikalingas sprendimas.
- 3. Vartininkų mokymai** orientuoti į specifinės grupės poreikius ir vaidmenis.
- 4. Pagalbą teikiantys specialistai turi turėti žinių, įgūdžių ir sąlygas** teikti pagalbą per santykio kūrimą.
- 5. Pagalbą teikiantiems specialistams būtinas palaikymas** (supervizijos, mokymai, aiški ir veikianti sistema, centralizuotas informacijos centras).

Literatūra

- Higienos institutas. (2021). *Statistinių duomenų apie mirties priežastis paieškos priemonė*. Paimta iš: https://public.tableau.com/app/profile/aurelija5653/viz/Mirtiesprieasipai_ekospriemon_16183214023990/Pradia
- Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė (2017). *Savižudybių prevencija ir pagalba asmenims susijusiems su savižudybės rizika. Valstybinio audito ataskaita*. Paimta iš: <https://www.valstybeskontrole.lt/LT/Product/23684/savizudybiu-prevencija-ir-pagalba-asmenims-susijusiems-su-savizudybes-rizika>
- **Publikacija:** Agnietė-Čepulienė, A., Dadašev, S., Grigienė, D., Marcinkevičiūtė, M., Uržaitė, G., Rimkevičienė, J., & Umbrasaitė, I. (2021). Specialistų, dirbančių regionuose ir dalyvaujančių savižudybių prevencijos sistemoje, darbo COVID-19 pandemijos metu ypatumai. *Psichologija*, 64, 23–37. <https://doi.org/10.15388/PSICHOL.2021.38>
- **Ataskaitą pasiekti galima:** Skruibis, P., Rimkevičienė, J., Dadašev, S., Grigienė, D., Marcinkevičiūtė, M., & Agnietė-Čepulienė, A. (2021). Savižudybių prevencijos sistemos veiksmingumo tyrimas savivaldybėse (2019-2021). Ataskaita. Paimta iš: <https://www.fsf.vu.lt/psichologijos-institutas/psichologijos-instituto-struktura/centrai/suicidologijos-tyrim-centras#ankstesni-moksliniu-tyrimu-projektai%20%0A>

Kvietimas į tyrimą:
**Dvasingumo
vaidmuo gedulo
po partnerio (-ės)
/ sutuoktinio (-ės)
savižudybės
proceso metu**

Ieškome tyrimo dalyvių:

- kurie būtų netekę partnerio (-ės) arba sutuoktinio (-ės) dėl savižudybės
- prieš 1-5 metus
- galėtų interviu metu (gyvai arba video skambučiu) papasakoti apie su dvasingumu ir/ar religingumu susijusius išgyvenimus gedint

Tyrėja doktorantė Austėja Agnietė Čepulienė,
austeja.cepuliene@fsf.vu.lt, +37067808242

Ačiū už dėmesį